

Еўрапейская гісторыя еўрапейскага горада

Манаграфія Юры Гардзеева — першая ў Беларусі праца, прысвечаная сацыятапаграфіі беларускага горада. Выбраны для даследавання перыяд 16—18 ст. надзвычай важны ў гісторыі Гародні. Сённяшняя планіровачная структура гістарычнай часткі горада сфарміравалася менавіта ў гэты час. Не менш важная яшчэ адна акалічнасць — менавіта пачынаючы з 16 ст., гарадское жыццё адлюстроўвалася ў актавых матэрыялах з усё большай паўнатой. Усе папярэднія перыяды існавання Гародні, якія ў суме склаліся на пяць стагоддзяў, даступныя больш археолагам, чым “пісьмовым” гісторыкам. Такая спецыфіка нашага рэгіёну. У адрозненне ад Заходняй Еўропы, якая нашмат раней і паўней пераняла рымскую юрыдычную культуру, у Цэнтральна-Усходняй Еўропе традыцыя складання пісьмовых актаў замацавалася на стагоддзі пазней — на беларускіх землях менавіта ў 16 ст.

Тапаграфія Гародні адлюстравала ў сабе змену цывілізацыйнай арыентацыі Беларусі — пераход ад візантыйскай да заходнеёўрапейскай традыцыі, які адбываўся на працягу другой паловы 13—14 ст. Самая старажытная частка горада фармавалася па трохчасткавай схеме: дзядзінец (Стары замак) — вакольні горад (Новы замак) — пасад. Усе вуліцы пасада былі скіраваныя да цэнтра — замка. У 14 ст. пасад быў абнесены ўмацаваннямі, і менавіта Юры Гардзееў знайшоў гэтаму пісьмовае пацвярджэнне ў тагачасных крыніцах.

Еўрапейская традыцыя праявілася разам з атрыманнем Магдэбургскага права: у аддаленні ад замка ўзнік новы канкурэнтны гарадскі цэнтр — Рынак з ратушай. Уся новая вулічная планіроўка дапасоўвалася да гэтага цэнтра, і менавіта яна захавалася да нашых дзён, хоць у часы Расейскай імперыі планавалася поўнае яе знішчэнне. Наяўнасць двух цэнтраў, замка і рынку з ратушай, — галоўнае адрозненне еўрапейскіх гарадоў ад расейскіх, якія не ведалі самакіравання да другой паловы 19 ст. Разам з тым, беларускія гарады мелі сваю спецыфіку ў параўнанні з Заходняй Еўропай, якая праяўлялася не толькі ў дамінаванні драўлянай забудовы (па прычыне багацця мясцовых лясоў), але і ў іншых з’явах гарадскога жыцця, напрыклад, наяўнасці шматлікіх юрыдык — пляцаў, непадуладных гораду.

Аўтар выкарыстаў практычна ўсе наяўныя матэрыялы, якія раскіданыя ў шматлікіх архівах і бібліятэках. Шматгадовая скрупулёзная праца дазволіла Юру Гардзееву стварыць унікальную для Беларусі кнігу, у якой з усёй магчымай паўнатой апісана развіццё горада як матэрыяльнага аб’екта з уваходам у гісторыю амаль кожнага пляца. Акрамя таго, захаваныя актавыя матэрыялы далі аўтару магчымасць ахарактарызаваць раслаенне мяшчанства, этнаканфесійную ды прафесійную структуру гарадскога насельніцтва. Такога ў Беларусі не дасягнуў ніхто, бо, як трапна

заўважыў сам аўтар, у нас назіраецца “катастрафічнае адставанне беларускай гістарычнай навукі ў галіне гарадскіх даследаванняў”. Застаецца толькі спадзявацца, што кніга Юры Гардзева стане пачаткам і крыніцай натхнення для новых пакаленняў беларускіх гісторыкаў. Еўрапейская гісторыя беларускага горада заслугоўвае еўрапейскага ўзроўню яе вывучэння.

Аляксандар Краўцэвіч

КАМУНІКАТ.ORG